

Opere honestatur artifex

Osmo Ikolan elämäntyö on ansiokas luku Turun yliopiston ja itsenäisen suomen sivistyshistoriaa. Yliopisto ulotti vaikutuksensa Osmo Ikolaan jo ennen kuin hän itse aloitti opiskelunsa 1930-luvun puolivälissä, ja sen jälkeen Ikolan oma aktiivinen toiminta yliopistossa on jatkunut kuudentakymmentä vuotta: ensin opiskelijana, sitten professorina ja rehtorina sekä vielä emerituksenakin tuotteliaana tutkijana. Ikola on kokenut Turun yliopiston kasvun opiskeluaikojen idyllisestä mutta perin vaatimatonta opinahjosta rehtorikauden yli kymmenentuhannen ihmisen moderniksi työyhteisöksi, joka niin ulkoisilta mitoiltaan kuin saavutuksiltaanakin täyttää kansainvälisen yliopiston vaatimukset. Osmo Ikolan työn jäljet näkyvät lähtemättömästi Turun yliopiston kasvussa, samoin hänen oman alansa suomen kielen ja sen sukukielten tutkimuksessa ja opetuksessa. Jälki on tasaista, kestävää ja huoliteltua: työ tekijäänsä kiittää.

Osmo Ikola syntyi 6. helmikuuta 1918 Joensuussa. Ikolan sukujuuret ovat kuitenkin syvällä Satakunnan maaperässä, mikä on sopusoinnussa miehen järkähtämättömän tyynen luonteenlaadun ja olemuksen kanssa. Isä, suomen kielen tutkijana ja korkeakoulumiehenä ansioitunut Niilo Ikola oli juureva satakuntalainen, syntyisin Tyrväestä, Satakunnan sydänalueen vanhasta emäpitäjästä, josta on noussut monia muitakin etevä suomen kielen tutkijoita ja viljelijöitä: Antti Lizelius, Antero Varelius, Heikki Ojansuu, tunnetuimpia mainitakseni. Äiti, Sally Ikola, o.s. Paloheimo, oli niin ikään vanhaa satakuntalaista sukua, samaa, josta oli lähtöisin myös tähän asti maineikkain kielentutkijamme E. N. Setälä.

Sukujuuriltaan satakuntalainen Osmo Ikola on myös aito turkulainen. Hän oli vasta parin vuoden ikäinen, kun perhe muutti Turkuun, joka siitä lähtien on ollut hänen kotikaupunkinsa. Peruskoulutuksensa Ikola sai Turun klassillisessa lyseossa, joka muiden tietojen ja taitojen lisäksi antoi erinomaisen pohjan hänen hyvälle ja monipuoliselle vieraitten kielten taidolleen. Koulun vahva humanistinen henki on epäilemättä vaikuttanut Ikolan uranvalintaan ja hänen myöhempään elämäntyöhönsä. Uranvalinta ei kuitenkaan ollut täysin selvä vielä keväällä 1936, jolloin Ikola valmistui ylioppilaaksi; kielten ohella häntä kiinnostivat ainakin lempiaine matematiikka ja lääketiede. Eniten lopulliseen uranvalintaan ilmeisesti vaikuttivat kodin antamat virikkeet, ennen muita isän suomen kieleen kohdistunut tutkimus- ja opetustyö, jota Ikola lapsuudestaan alkaen sai läheltä seurata. Ratkaisu oli kypsynyt, kun Ikola aloitti opiskelunsa Turun yliopistossa syksyllä 1936. Hänen aineyhdistelmänsä osoittaa päämäärästään tietoisien tulevan kielitieteilijän valintaa: pääaineena oli suomen kieli ja sukukielet, sivuaineina suomalainen ja vertaileva kansanrunoudentutkimus, germaaninen kielitiede sekä kasvatustieteet ja opetusoppi. Opiskelu eteni ripeästi. Vuoden 1940 lopussa Ikola sai valmiiksi filosofian kandidaatin tutkinnon. Saman vuoden syksyllä hän oli jo aloittanut myös väitöskirjatyönsä, jonka kuitenkin vuonna 1941 alkanut uusi sota keskeytti. Ikola lähti jatkamaan asepalvelustaan, jonka hän oli aloittanut vapaaehtoisena jo talvisodan aikana, ja sotapalvelusta kesti sitten aina vuoden 1944 syksyyn saakka.

Vasta vuonna 1945 Ikola pääsi aloittamaan varsinaisen elämäntyönsä. Aluksi hän oli suomen kielen ja kauppaKirjeenvaihdon opettajana Turun Kauppaopistossa (1945—47). Toimiessaan samaan aikaan Turun Yliopiston Ylioppilaskunnan varaesimiehenä ja Suomen Ylioppilaskuntien Liiton hallituksen jäsenenä hän tutustui Tauno Nurmelaan, joka tuolloin oli SYL:n hallituksen puheenjohtaja. Näin alkanut ystävyys ja tuloksellinen yhteistyö jatkui sittemmin vuosikymmenien ajan Turun yliopistossa, jossa Nurmela toimi romaanisten kielten professorina sekä yliopiston rehtorina ja kanslerina.

Syksystä 1947 lähtien Ikola hoiti kolmen ja puolen vuoden ajan Ruotsissa Upsalan yliopistoon juuri perustettua suomen kielen lehtorin

virkaa. Oman kertomansa mukaan hän viihtyi Upsalassa hyvin. Vuodet olivat monin tavoin antoisia: Keväällä 1948 Ikola perusti perheen. Olot Ruotsissa olivat kaikin puolin lähes ruhtinaalliset sodanjälkeiseen Suomeen verrattuna, ja ulkomaanlehtorin työ oli kiinnostavaa ja virikkeitä antavaa. Lisäksi Upsalan yliopiston erinomainen kirjasto pystyi tarjoamaan myös suomen kielen tutkijalle hedelmällisen työympäristön, ja edellytykset tutkimustyön tekemiseen olivat muutoinkin hyvät. Ikola työskenteli ahkerasti ja tehokkaasti, ja niinpä viranhoidon ohessa valmistui jo vuonna 1949 väitöskirja ja seuraavana vuonna sen jatko-osa.

Vuoden 1950 lopussa Ikola nimitettiin Turun yliopiston suomen kielen ja sen sukukielten professorin virkaan, jonka aikaisempia haltijoita olivat olleet Heikki Ojansuu, Martti Rapola, Niilo Ikola ja Paavo Ravi-la. Osmo Ikolan professorikausi kesti täydet kolme vuosikymmentä aina vuoteen 1981, jolloin hän siirtyi eläkkeelle. Professuurin nimike tosin muuttui suomen kielen professorin viraksi vuonna 1962, jolloin osasta viran alaa Ikolan esityksestä muodostettiin suomalais-ugrilaisen kielen tutkimuksen professuuri. Vuosina 1954—60 Ikola hoiti oman virkansa ohella myös osaa Turun kauppakorkeakoulun suomen kielen professorin virasta. Kevätlukukauden 1963 hän oli vierailevana professorina Yhdysvalloissa New Yorkin Columbia-yliopistossa ja kesälukukauden 1971 Saksassa Göttingenin yliopistossa. Virkauransa loppuvuodet 1975—81 Ikola toimi Turun yliopiston rehtorina ja oli tällöin virkavapaana professorinvirastaan.

Ikolan tullessa professoriksi Turun yliopisto oli nykyiseen verrattuna pieni laitos. Koko yliopiston opiskelijamäärä oli runsaat viisisataa. Suomen kielen tai sen sukukielten vakinaisia virkoja ei ollut muita kuin professuuri, eikä ollut myöskään oppiainelaitosta. Yliopisto oli kuitenkin juuri 1950-luvun alussa aloittamassa nopean ja monipuolisen kasvunsa, jossa Ikolan osuus oli hyvin merkittävä. Niinpä hänen aloitteestaan perustettiin vuonna 1955 humanistisen tiedekunnan laitoksista ensimmäisenä suomen kielen ja fonetiikan laitos, josta hänen johtamanaan määrätietoisien kehittämistyön ansiosta nopeasti kehittyi omaleimainen kansalliset ja kansainvälisetkin mitat täyttävä suomen ja sen sukukielten laitost kokonaisuus. Tällä hetkellä nimenä on suomalaisen ja yleisen kielitie-

teen laitos, johon suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen lisäksi kuuluvat itsenäisinä oppiaineina fonetiikka, puheoppi ja yleinen kielitiede.

Laitoksen perustaminen ja kasvu, josta keskeinen ansio kuuluu Ikolalle, merkitsi opiskelu- ja tutkimusmahdollisuuksien olennaista paraneamista: suomen ja sen sukukielten sekä myös näiden lähialojen vakinaisten virkojen määrä kasvoi moninkertaiseksi, samoin kasvoivat opiskelijamäärät, arkistokokoelmat, kirjastot ja tilat. Laitoksen kasvu merkitsi Ikolalle kuitenkin myös työpaineen jatkuvaa kasvua. Keskeisen oppiaineen professorille kertyi normaalin opetustyön lisäksi suuri määrä tenttejä ja ohjausta vaativia opintotöitä. Oman aikansa veivät lisäksi monet asiantuntijantehtävät ja hallintotyöt, puhumattakaan viranhoidon toisesta ydinalueesta, tutkimuksesta. Ikolan oman kertoman mukaan professorikauden työviikot venyivät normaalistikin 50-tuntisiksi, eikä aikatastä huolimatta aina riittänyt kaikkeen mitä olisi pitänyt ja halunnut tehdä.

Osmo Ikola kuuluu tutkijana suomalaisten fennougristien kärkijoukkoon. Hänen tieteellinen tuotantonsa on sekä laadukas että laaja ja monipuolinen. Painopiste on suomen kielen tutkimuksessa, mutta monesti kohteena ovat olleet myös lähisukukielet, erityisesti viro. Suomen kielen osalta tutkimuskenttä on laaja. Se ulottuu vanhasta kirjasuomesta nykysuomeen, kirja- ja yleiskielestä murteisiin. Keskeisellä sijalla on lauseoppi, mutta mukana ovat myös äänne- ja muoto-oppi, samoin merkitys- ja tyylioppi. Tärkeä sija on lisäksi oikeakielisyyttä ja kielenhuoltoa käsittelevillä tutkielmilla.

Luonteenomaisia piirteitä Ikolan tutkijantyölle ja samoin hänen muullekin toiminnalleen ovat asiallisuus, määrätietoisuus, selkeys ja kriittisyys. Tutkijana hän esittelee käsiteltäväksi ottamansa asiat, niin kielen rakennetta tai käyttöä koskevat suuret asiakokonaisuudet kuin marginaali-ilmiötkin, selkeästi rajattuina ongelmina, joihin hän sitten etsii ratkaisut huolellisesti ja kriittisesti analysoidun tutkimuskirjallisuuden ja omien oivallustensa pohjalta sekä vetoamalla runsaaseen ja luotettavaan aineistoon. Tyypillistä Ikolalle on myös kokonaisvaltaisuuden korostaminen, ts. yksittäisten ilmiöiden kytkeminen osaksi laajempaa

kokonaisuutta, mikä on heijastumaa hänen yleiskielitieteellisestä peruskäytännöstään.

Ikolan tutkijanprofiilissa, niin itsenäinen ja omaleimainen kuin se onkin, voi nähdä piirteitä, jotka ovat luonteenomaisia myös hänen akateemiselle pääopettajalleen Paavo Ravilalle. Suuresti arvostamansa opettajan ja tutkijan suoraksi vaikutukseksi Ikola on usein maininnut kiinnostuksensa lauseopin tutkimukseen. Syntaksi olikin kohteena jo pro gradu -tutkielmassa ja samaa aihetta laajemmin käsittelevässä väitöskirjassa ”Tempusten ja modusten käyttö ensimmäisessä suomalaisessa raamatussa verrattuna vanhempaan ja nykyiseen kieleen”. Vuonna 1949 ilmestynyt väitöskirja ja sen seuraavana vuonna ilmestynyt jatko-osa muodostavat yhdessä metodisesti ja tuloksiltaan esimerkillisen tutkimuksen. Työ käsittelee indikaatiivin aikamuotojen temporaalista käyttöä sekä vanhassa kirjakielessä että nykykielessä. Väitöskirjan aihepiiriin liittyi myös vuonna 1953 ilmestynyt tutkimus ”Viron ja liivin modus obliquuksen historiaa”. Erittäin merkittäväksi tapahtumaketjuksi suomen syntaksin tutkimuksessa muodostui Ikolan Virittäjässä vuosina 1954—57 julkaisema artikkelisarja ”Suomen lauseopin ongelmia” (I—VI). Artikkelit käsittelevät suomen lauseopin vaikeimpiin asioihin kuuluvia partitiivin käytön ja eksistentiaalilauseen kysymyksiä ja synnyttivät poikkeuksellisen vilkkaan tieteellisen keskustelun, joka on inspiroinut eksistentiaalilauseita ja niihin liittyviä lauseopin ilmiöitä koskevaa tutkimusta paljon myöhemminkin. Monien nykysuomen lausetyyppien syntyhistoriaa ja eriaikaista käyttöä valaisee kiintoisalla tavalla vuonna 1959 Sananjalan ensimmäisessä numerossa ilmestynyt artikkeli ”Eräistä suomen syntaktisista siirtymistä”. Vuonna 1961 ilmestynyt mutta pääosiltaan jo 1940-luvun lopulla kirjoitettu teos ”Das Referat in der finnischen Sprache”, joka käsikirjoituksena oli mukana jo professorinviran hakuasiakirjoissa, edustaa metodisesti suomen syntaksin tutkimuksessa uutta aluevaltausta. Tässä lause- ja tyyliopin alueilla liikkuvassa tutkimuksessa mm. hyödynnetään transformaatioita, vaikka itse nimitystä ei tuolloin vielä käytettykään. Kohdistamalla huomion koko kielenkäyttötilanteen vaikutukseen tutkimus myös ennakoikielentutkimuksessa myöhemmin tärkeän sijan saanutta tekstilingvististä näkemystä. Samana

vuonna 1961 ilmestyi Tietolipas-sarjassa Ikolan artikkelikokoelma ”Lauseopin kysymyksiä”, johon on koottu useita suomen yleiskielen syntaksin keskeisiä asioita käsitteleviä tutkielmia.

Finiittiverbillisten peruslauseiden lisäksi syntaktikko Ikolaa ovat kiinnostaneet verbien infiniittimuotoja sisältävät rakenteet ja niiden mutkikas syntaksi. Erityisesti hän on tutkinut suomen kielelle luonteenomaisia lauseenvastikkeita ja niitä lähellä olevia muita nominaalirakenteita. Vuonna 1971 ilmestyi Sananjalka 13:ssa laaja artikkeli ”Lauseenvastikkeista ja upotetuista lauseista”, joka muokattuna ja täydennettynä julkaistiin ”Lauseenvastikeoppia”-nimisenä Tietolipas-sarjan osana vuonna 1974 (2. painos vuonna 1978). Ikola ei ainoastaan tyydy kuvaamaan infiniittisten muotojen käyttöä, vaan hän pyrkii samalla rajamaan ja selkiyttämään lauseenvastike-termin ja lauseenvastikkeiden kategorian sekä luomaan järjestystä nominaalirakenteiden monenkirjvaan joukkoon. Rakenteiden kuvaamiseen Ikola soveltaa generatiivisen transformaatiokieliopin kehittämiä metodeja.

Kirja- ja yleiskielen lauseopin rinnalla Ikola on tutkinut myös kansankielen syntaksia. Luodakseen hyvät edellytykset aidon kansankielen tutkimiselle Ikola perusti laitoksen yhteyteen suomen kielen äänitarkiston, johon tähän päivään mennessä on tallennettu alkuperäisäänitteinä noin 5000 tuntia kansankieltä, etupäässä lounais-, satakuntalais- ja pohjalaismurteiden alueelta.

Erityisen merkittävä syntaksin tutkimusta palveleva hanke on Lauseopin arkisto, joka syntyi Ikolan aloitteesta vuonna 1967. Ikola johti arkistoa eläkkeelle jäämiseensä saakka eli vuoteen 1981. Lauseopin arkisto on alusta lähtien suunniteltu ja kehitelty sellaiseksi, että sitä voidaan hyödyntää monipuolisesti tietokoneen avulla. Kyseessä on kokonaislaajuudeltaan yli miljoonan saneen tiedosto, jonka aineisto kattaa sekä kaikki suomen kansanmurteet että kirjoitetun yleiskielen. Arkiston moninaisia käyttömahdollisuuksia on jo tähän mennessä hyödynnetty lukuisissa tutkimuksissa ja opintotoissa. Toistaiseksi merkittävin arkiston aineiston pohjalta tehty tutkimus on Ikolan johtaman ja Suomen Akatemian rahoittaman nelivuotisen projektin tuloksena vuonna 1989 ilmestynyt yli 500-sivuinen julkaisu ”Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia”.

Tutkijana Ikola on yleiskielen ja murteiden ohella tuntenut voimakasta kiinnostusta vanhaan kirjasuomeen, joka hänen omien sanojensa mukaan on kokonaisuutena arvioiden tuntunut kaikkein läheisimmältä ja kiehtovimmalta tutkimuskohteelta. Vanha kirjasuomi onkin väitös-kirjatutkimuksesta alkaen ollut tarkasteltavana pitkin matkaa: kirjasuomen kehitystä yleisesti käsittelevien artikkelien lisäksi on erityisesti mainittava Agricolan kieltä ja merkitystä sekä suomenkielisen Raamatun historiaa, kieltä ja merkitystä käsittelevät tutkielmat. Suomalaisen Raamatun kehitysvaiheiden tutkimiseen kohdistuneen kiinnostuksen herättäjäksi voisi ajatella Ikoloiden kotikirjastoa, jossa ovat alkuperäispainoksina mm. kaikki Ruotsin vallan aikana ilmestyneet suomenkieliset Raamatut, mutta varmaan tuon kiinnostuksen syntyyn ovat myös vaikuttaneet kielentutkijan itselleen asettamat tavoitteet. Viime aikoina Ikolaa on innostanut Raamatun kielen tutkimiseen hänen toimintansa äskettäin työnsä päättäneen raamatunkäännöskomitean suomen kielen asiantuntijana. Tässä viisitoista vuotta kestäneessä perustavanlaatuisessa käännöstyössä ei keskeisellä sijalla kuitenkaan ollut vanha kirjakieli, vaan painopiste oli nimenomaan nykysuomessa; olihan uuden käännöksen kielelliseksi tavoitteeksi asetettu selkeä, luonteva ja nykyaikainen suomen yleiskieli.

Raamatunkäännöstyön suomen kielen asiantuntijana toimiminen onkin ollut suoraa jatkoa kielenhuoltotyölle, joka aina on ollut merkittävällä sijalla Ikolan tutkimus- ja opetustyössä. Jo vuonna 1951 ilmestyi Virittäjässä ansiokas artikkeli ”Kielenohjailu ja kieliyhteisö”, ja sen jälkeen on ilmestynyt lukuisa joukko kielenhuolto- ja oikeakielisyyttä käsitteleviä artikkeleita, joista osa on kirjoitettu tieteellisen keskustelun puheenvuoroiksi, osa taas tarkoitettu myös muun valveutuneen ja kieletä kiinnostuneen lukijakunnan hyödynnettäväksi. Vakiintuneen klassikon aseman koulu- ja yliopistoväen sekä muidenkin kielenkäyttäjien käsikirjana on saavuttanut yleiskielen rakennetta ja käyttöä selvittävä ”Suomen kielioppi ja oikeakielisyyssopas”, jonka Ikola julkaisi ensimmäisen kerran vuonna 1968 toimittamassaan ”Suomen kielen käsikirjassa” ja joka tämän jälkeen on ilmestynyt saman teoksen ”Nykysuomen käsikirja” -nimisissä uusintapainoksissa tarkistettuina ja uudistettuina

laitoksina. Tähän mennessä uusin opas, nykyiseltä nimeltään ”Kielioppi ja kielenopas”, ilmestyi Nykysuomen käsikirjan 10. painoksessa vuonna 1991.

Ikola on varsinkin viime vuosikymmeninä kirjoittanut suuren määrän kielipakinoita, joissa hän käsittelee suomen kielen käyttöä ja kehitystä, erityisesti sanastoa ja nimityksiä. Näitä asiantuntijoiden lisäksi suurelle yleisölle tarkoitettuja kirjoituksiaan hän on julkaissut mm. Suomen Kuvalehdessä. Vuonna 1990 ilmestyi 200-sivuinen julkaisu ”Kielen elämää ja käyttöä”, johon Ikola on koonnut neljäntäkymmentä Suomen Kuvalehdessä 1980-luvulla julkaisemaansa kielipakinaa ja lisäksi seitsemän pitempää, aiemmin muissa julkaisuissa ilmestynyttä kirjoitusta.

Ikolan suomen kielen käyttöä, oikeakielisyyttä ja kielenhuoltoa käsittelevien julkaisujen suuri suosio perustuu ainakin osaksi hänen realistiseen näkemykseensä, jonka mukaan kielenkäyttöä voidaan ja tuleekin ohjailla mutta ohjailussa on aina kielen itsensä lisäksi otettava huomioon kieliyhteisön tarpeet ja toiveet. Kielenhuolto ei saa olla liian vaativaa. Ohjeita on annettava suhteessa siihen, minkä verran niitä pystytään noudattamaan, ts. kieltä ohjailtaessa on lähdettävä siitä, mikä on mahdollista, ei ihanteesta. Ikolan omaksumilla kielenhuollon periaatteilla sekä hänen esittämillään asiantuntevilla ja harkituilla kannanotoilla on ollut laajaa kantavuutta myös sitä kautta, että hän oli kaksikymmentä vuotta kielilautakunnan jäsenenä, vuodet 1980—88 puheenjohtajana. Ikolan julkaisujen suosioon vaikuttaa varmasti myös hänen oma poikkeuksellisen selkeä, kielellisesti ja tyylillisesti huoliteltu esitystapansa.

Paitsi tutkijana ja opettajana Ikola on tehnyt pitkän ja ansiokkaan päivätyön hallintomiehenä. Edellä olen jo maininnut hänen toiminnastaan laitoksen johtajana. Vuosina 1954—57 ja 1965—66 hän oli humanistisen tiedekunnan dekaanina ja vuosina 1954—74 konsistorin jäsenenä. Vuodet 1970—75 Ikola oli Turun yliopiston vararehtori ja vuodet 1975—81 rehtori. Varsinkin kymmenvuotiskausi yliopiston ylimmässä johdossa, vararehtorina ja rehtorina, oli Ikolalle työntäyteistä mutta samalla palkitsevaa aikaa. Tehtävän vaativuuden tajuaa, kun ottaa huomioon, että tuohon ajanjaksoon sisältyivät mm. yliopiston valtiollistaminen ja sen yhteydessä toteutettu radikaali hallinnonuudistus, samoin ko-

ko korkeakoululaitosta koetellut tutkinnonuudistus, jonka puristava ote vasta nyt on vähitellen höllentymässä. Haasteellisen mutta rasittavan työn vastapainoksi rehtorikaudet tarjosivat mahdollisuuksia osallistua Turun yliopiston tai Suomen korkeakoulujen rehtorien neuvoston edustajana moniin antoiisiin tapahtumiin, juhlatilaisuuksiin ja matkoihin kotimaassa ja ulkomailla.

Ikolan elämäntyön keskipiste on ollut Turun yliopisto, mutta hänen tieteellistä, pedagogista ja hallinnollista asiantuntemustaan on arvostettu ja käytetty hyväksi myös monissa valtakunnallisissa ja kansainvälisissä tehtävissä. Tästä ovat esimerkkeinä kielilautakunnan puheenjohtajuus ja raamatunkäännöskomitean jäsenyys, joista edellä olen maininnut, sekä lisäksi mm. toimiminen Suomen Tiedeakatemian esimiehenä, monien tieteellisten seurojen ja laitosten johtotehtävissä, fennougristikongressien kansainvälisen toimikunnan jäsenenä ja Turussa vuonna 1980 järjestetyn viidennen fennougristikongressin presidenttinä sekä useiden rahastojen ja säätiöiden hallitusten tai hallintoneuvostojen jäsenenä. Ikolaa kohtaan tunnetun arvannon ja luottamuksen taustalla voidaan vahvan asiantuntemuksen lisäksi nähdä hänen kaikkea yksipuolisuutta tietoisesti karttava avarakatseisuutensa.

Ikolan yliopisto on vapaa koko yhteiskuntaa ja inhimillistä kulttuuria palveleva sivistyslaitos. Siihen liittyvät tärkeänä osana myös vapaaehtoisuuteen pohjautuvat tieteelliset seurat, jotka herättävät kiinnostusta tutkimustyöhön ja välittävät tietoa tämän työn tuloksista niin paikallisella kuin kansainväliselläkin tasolla sekä luovat ja pitävät yllä tutkijakollegojen välisiä suhteita ja näin olennaisesti täydentävät yliopiston virallisen tiedeyhteisön toimintaa.

Erityisen läheisiä Ikolalle ovat olleet Turussa toimivat Porthan-Seura ja Suomen Kielen Seura, jotka molemmat saavat kiittää häntä vuosikymmeniä jatkuneesta antaumuksellisesta työstä. Porthan-Seurassa Ikola toimi sihteerinä vuosina 1953—56, sitten varaesimiehenä vuosina 1959—71 ja esimiehenä vuosina 1972—90. Suomen Kielen Seuran vaiheita Ikola on seurannut aivan alusta lähtien. Kertomansa mukaan hän muistaa lapsena kuunnelleensa, kun hänen isänsä keskusteli Martti Rapolan ja eräiden muiden kollegojensa kanssa Helsingissä toimivaa

Kotikielen Seuraa vastaavan tieteellisen seuran perustamisesta Turkuun. Keskustelujen tuloksena syntyi vuonna 1929 Suomen Kielen Seura, mutta se vaipui melko pian perustamisensa jälkeen pitkään hiljaiseloon. Vuonna 1954 Ikola kuitenkin elvytti seuran toiminnan, ja pitkänä esimieskautenaan (1954—70) hän vaikutti ratkaisevasti siihen, että Turkuun vähitellen kehittyi suomen kieltä ja sen lähialoja palveleva vireästi toimiva tieteellinen seura. Sekä Porthan-Seura että Suomen Kielen Seura ovat osoittaneet Ikolalle kiitollisuuttaan kutsumalla hänet kunniajäsenekseen.

Ikolan aloitteesta syntyi myös Suomen Kielen Seuran vuosikirja Sananjalka, joka nyt ilmestyy 34. kerran. Ikola oli Sananjalan päätoimittajana vuosikirjan perustamisesta lähtien yhtäjaksoisesti 30 vuotta. Ennen muuta hänen aktiivisen toimintansa ansiosta Sananjalasta on kehittynyt fennougristien kautta maailman tuntema ja arvostama monitieteinen julkaisu, jossa kansallisten tieteiden alalla toimivat tutkijat ovat tähän mennessä julkaisseet noin 350 tieteellistä artikkelia ja yhteensä lähes saman verran katsauksia ja kirja-arvosteluja. Tälläkin saralla Ikolan aloitteellinen työ tuottaa jatkuvasti satoa. Toivottaessaan Osmo Ikolalle onnea Suomen Kielen Seura ja Sananjalka haluavat tuoda julki kiitollisuutensa ja toiveensa säilyttää edelleen paikkansa lähellä suuresti arvostamansa tutkijan ja ystävän sydäntä.

AIMO HAKANEN